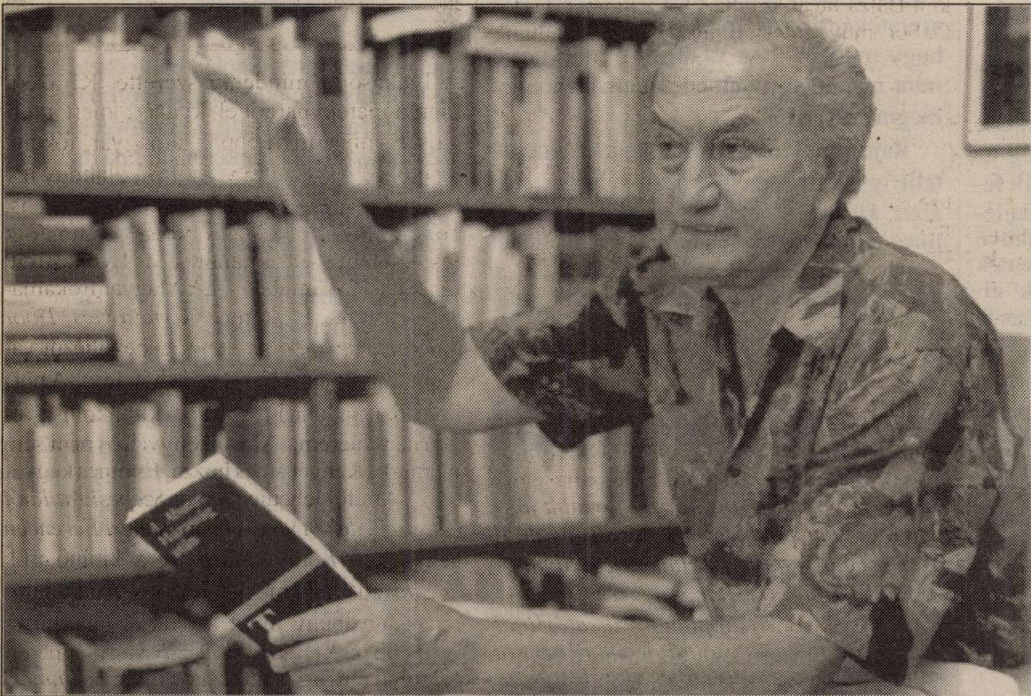

Ülnek-e még egy asztalhoz?

Tornai József morális meghasonlásról és reményekről

Az 1986-os írószövetségi közgyűlésen Sánta Ferenc azt mondta Berecz Jánosnak: tudom, hogy ön új ember, a régi bűnökért nem felelős, de azért önnek is megmondom, mi nagyon sok minisztert, nagyon sok politikai nagyfőnököt láttunk már, ők aztán mind eltűntek, és mi, írók, mindig itt maradtunk — feleli Tornai József arra a kérdésemre, vajon hogyan képes egy érzékeny lelkű költő, író megőrizni egyenes tartását és alkotóképességét az utóbbi évtizedek politikai sodrásában. A válasz, hogy a művészet és az anyanyelv, akár a golyóálló mellény, megvédi viselőjét a legerősebb sortűzben is — tiszta és egyszerű. Ott rejlik a hatvanas éveit taposó költő ifjú kópéarcában, kedves, csöppet sem hivalkodó budai lakásának minden zugában, a polcokon a könyvek lapjain, az ablakon beömlő sárga fény sugaraiban.

Tornai József, a Magyar Írók Szövetségének elnöke

Fotó: Somfai Sándor

— *Golyóálló mellény ide vagy oda — makacskodom —, az írók egymásnak, egymástól adtak is, kaptak is sebeket. Ön azonban szinte mindvégig néma maradt. Sokan azt nehezményezték, hogy nem utasította rendre a műveiket a rádióból, televízióból letiltó írókat, hogy inkább tegyék a dolgukat. Mások meg azt kifogásolták, hogy nem csatlakozott hivatalos, írószövetségi nyilatkozattal a demonstrálókhöz.*

— Egyiket sem tettem, mert úgy érzem, az Írószövetségnek nem feladata beleavatkozni a különféle politikai érdekcsoportok által irányított csatározásokba. A

szellemi életnek megvan a maga állandósága, és abba kellene kapaszkodnunk. Azt remélem, hogy az idők folyamán a művészet képes lesz egyre jobban eltávolodni a politikától. Remélhetőleg az irodalomban is halkulnak majd a politikai áthallások. Persze normális állapot csak akkor alakulna ki, ha a politikai élet is rendeződne. Feltehetőleg több kormányzati ciklus után, ha elintézetlen ügyeink végre megoldódnának. Ha nem kellene tartanunk többé erőszaktól, diktatúrától, ha természetesek lennének az időszakonkénti módszerbeli fölfogásváltozások, és biztosak lehetnének abban, hogy Magyarországot a demokrácia útjáról már nem lehet lepöckölni. Akkor az emberek ál-

talában, és az írók is megnyugodnának. De addig, úgy érzem, egy morálisan meghasadt, beteg lelkű nép fiai vagyunk.

— *Hogy érti ezt?*

— Talán az volt a legnagyobb baj, hogy az elmúlt évtizedek során többször egyik végtől a másikba zuhantunk. Az 50-es évek elnyomatását követően 1956-ban néhány hétre gyönyörű szép álmokat kergettünk, de hamarosan fel kellett adnunk a szabadság és függetlenség illúzióját. A Kádár-korszak idején először megint csak „belefedkedtünk” a magunk kicsiny, körüljárható komfortjába. Az írókat elkábította a lehetőség, hogy a szovjet csapatok itt-tartózkodásának okait, a KGST-tagságunkat és a Párt vezető szerepének megkérdőjelezését kivéve tulajdonképpen akármiről írhatnak. A „falakat” eleinte észre sem vettük, mohók és gyakorlatiasak lettünk, egyetlen célunk volt, hogy ezt a mi kis kamránkat jól megtömjük. Csak később érzékeltek, hogy ennek a viszonylagos szellemi szabadságnak nagy ára van. Hiszen az önértékes ember számára legfontosabb, úgynevezett alapkérdéseket nem érinthették. Ezért hazugság ült mindenben. Az anyagi jólét mögött is korrupció bújt meg, az ügyek összefonódások kéz kezet mos alapon intéződtek. És mi lett az eredménye? Az emberek attól kezdve mindent csak azon tudnak lemérni, hogy mi van a zsebükben. Az elmúlt négy év eredményeinek értékelésekor engem elborzasztottak bizonyos vélekedések, amelyek szerint: ugyan mit számít, hogy itt állomásoznak a szovjet csapatok? Ha egyébként jól élünk, kit zavar? Ez a morális szempontból is elszomorító vélekedés arról is tanúskodik, hogy sokan elvesztették a realitásérzékelést, és még a Magyarországra telepített rakéták okozta iszonyatos veszélyhelyzetet is képtelenek voltak felmérni.

— *Lehet, hogy a rendszerváltás után az új helyzetben az írók megzavartak? Félték, hogy csökken a szerepük, és azért kezdtek egymás ellen vágaldalkozni, hogy felhívják magukra a figyelmet?*

— Egyesek talán alkotóerejükben is elbizonytalanodtak, de fájdalmas tény, hogy léteznek a szekértáborok, amelyek létrejötte olykor évekkel ezelőtti sértődésekre vezethető vissza. Az Írószövetség pedig természetesen heterogén, benne nemcsak a nemzeti és a liberális gondolkodás, hanem szá-

mos egyéb felfogás, csoport is képviselteti magát.

— **Hány tagja van az Írószövetségnek?**

— Közel ezer.

— **Ebbe a határainkon túl élő, magyar nyelven alkotó írók is beletartoznak?**

— Igen. Csak kevesen vannak, akik valamilyen ok miatt kiváltak, vagy be sem léptek. **Eörsi István** lépett ki például az elmúlt évben, és még néhányan. Legutóbb Hárs György jelezte levélben kilépési szándékát egy nappal az után, hogy a választmány nem őt jelölte a Magyar Napló főszerkesztői tiszterére.

— **Feltételezem, hogy önt költői, írói értékein túlmenően kiegyenlítődésre törekvő természete, szimpatikus emberi tulajdonságai miatt is választották meg a szövetség elnökének. Valóban elismerésre méltóan egyensúlyoz ezen a poszton, mégis kisebb-nagyobb botrányok kísérik működését, így az említett Magyar Napló-ügy vagy a Kortárs Alapítványnak ítelt 40 milliós rendkívüli kormánytámogatás. Mi áll ezeknek a hátterében?**

— Bizonyos ügyekből mindig azok csínálnak botrányt, akiknek ez érdekükben áll. A Magyar Napló szerkesztésváltása tipikusan ilyen ügy volt. Az Írószövetség lapjának korábbi főszerkesztője Dérczi Péter volt, aki megbízatási ideje lejártával a továbbiakban nem óhajtott újra jelöltetni magát. Pályázatot hirdettünk erre a posztra, és a felkérésünkre öten jelentkeztek. Közöttük volt Tompa László Párizsban élő magyar író is. Az elnöknek joga van arra, hogy csak azokat a pályázatokat terjessze a választmány elé, amelyeket a legjobbnak itéli. Én valamennyit a választmány elé vittem, kivéve Tompa Lászlót, mert úgy gondoltam, egy budapesti lap Párizsban való szerkesztgetése, illetve az ide-oda utazás, szállásköltség és egyéb fedezése a mai körülmények között képtelenség. A másik négy jelöltet, Hárs Györgyöt, Szepes Erikát, Németh Gábort és Oláh Jánost viszont a választmány annak rendje és módja szerint meghallgatta, kérdéseket intézett hozzá, és csak azután szavazott. Az eredmény szoros szavazati arány mellett Oláh János győzelmét hozta. Hárs György az eljárásban azt kifogásolta, hogy az ő pályázatát a választmányi tagok nem ismerhették meg írásban. Szerintem ez csupán formális dolog akkor, amikor a pályázók élőlóban mondhatják el részletesen a terveiket. Ami pedig a Kortárs pénzét illeti, nos, az alapítvány már többször kérte a kormányt, hogy támogassa külön forrásból is a mai magyar írók műveinek kiadását. Nem értem, hogy amikor a testület egyszer végre tényleg teljesítette a kérést, miért háborodnak föl ezen a döntésen azok, akik egyébként a kultúra erőteljesebb állami támogatását követelik.

— **A felháborodók attól félnek, hogy az említett orgánumban csak egyfajta nemzeti irodalmi érték kap majd főrumot és anyagi támogatást.**

— Az eddigi gyakorlat és a terveink éppen az ellenkezőjét bizonyítják. A Magyar Napló mindeddig egyoldalúan liberális szemléletű volt, az íróknak csak szűk köre publikált benne. Én azonban nem szóltam bele a szerkesztésbe, mert úgy gondoltam, a szerkesztők is, és azok is, akiknek az írásai megjelennek ott, mind az Írószövetség tagjai, szuverén egyéniségek, egyiküket sem lehet kirekeszteni a munkából. Nagyon szeretném azonban, ha a jövőben a Magyar Napló az egész színes és gazdag, legalábbis írói attitűdben gazdag Írószövetséget reprezentálna. Mert egyébként meglehetősen szegények vagyunk. A kéthetente megjelenő lapból havilapot csinálunk, csak így tudjuk kihúzni az év végéig, de a 3,1 milliós házbérletet nem vagyunk képesek kifizetni. Nemrégiben felszólítást kaptunk az IKV-tól, hogy ürítsük ki a Bajza utcai székházát. Ez ügyben Fodor Gábor művelődési miniszterhez fordultunk segítségért, még nem kaptunk választ. De viszszerterve a felfogásbeli sokszínűséghez, úgy gondolom, hogy manapság Magyarországon az irodalmi és művészeti lapok többsége még művészi stílusát tekintve is egyoldalú. A legtöbbben a neoavantgard, illetve a posztmodern irányzatot követik. Nagyon boldog lennék, ha majd egyszer, amikor elmegyek egy bankárhoz, és a markomat tartom, hivatkozásként elmondhatnám, hogy a Magyar Írószövetségnek van egy lapja és egy könyvkiadója, amely a magyar nyelvű irodalom széles spektrumát mutatja be.

— **Ez azonban, úgy gondolom, csak egyfajta írói, emberi megbékélés nyomán következhet be. Ennek ma még nincsenek látható jelei. Sőt. Mintha újra dítatba jönnének a vádaskodások. A minap például Méray Tibor azzal vádolta meg nyilvánosan Csoóri Sándort, hogy az elmúlt években több művészeti alapítvány kuratóriumi székébe ült bele, és ezáltal óriási pénzekre tett szert. A Tegy a gyűlölet ellen! mozgalom elindítója is mindennapi megnyilvánulásaikban eléggé gyűlölködők. Mit gondol, azok az emberek, akik mostanában nem beszélnek egymással, valaha még le fognak ülni egy asztalhoz?**

— Remélem. Bár sokan türelmetlenek, és úgy gondolják, hogy nekünk az Írószövetségben kellene megtennünk az első lépéseket, össze kellene hoznunk a szemben álló feleket. Nekem az a véleményem, hogy ez még korai lenne. Csak jobban elmérgesítené a helyzetet. Abban bízom, hogy az ellentétek majd kiforjnak magukat. Felfogásom szerint Csoóri Sándor és Konrád György például már komoly magánbeszélgetést folytatott egymással. Biztos vagyok abban, hogy egy idő múlva a legtöbb író rájön arra, hogy mi is a magyar nemzet és az ő saját művészi pályájának igazi érdeke.

Székely Anna

• LAPOZGATÓ •

Kicsoda a kicsoda

A lyukasórát mindenki szerette. Ki azért, mert a matek maradt el, ki azért, mert a torna, más meg, mert éppen a magyar, főként, ha utóbbiból is a nyelvtanóra. Valahogy így lehettek ezzel az örök tanuló, az írók is, amikor annyi kötelező olvasás- és írásfoglalkozás helyett kitalálták a Lyukasórát, mely csak alcímében — A Magyar Írókamara folyóirata — komor. Gyurkovics Tibor amerikai verseiből érdemes ehhez idézni valamit. Mondjuk, a Vendégségből. Így: „A pörkölt alján nagyon híg a saft, / kitunkolni a végén nem merem. / Már a könyvtáros néni sem maraszt. / Kenyér sincs hozzá. És nincs kegyelem.” Ám föl lehetne sorolni Szepesi Attilától Kiss Benedeken vagy éppen Temesi Ferencen át egészen Kalász Mártonig a kitűnő írók egész sorát, akik meghatározói a mai literatúrának ugyanúgy, mint azokat az interjúkat, melyekben Keresztury Dezső vagy éppen a Kazohinia máig is titokzatos írója, Szathmári Sándor szólal meg.

A Lyukasóra melléklete azonban azért is figyelemre méltó, mert a ma irodalmából föl tudja készíteni azokat a diákokat, akiknek erre egyre kevesebb idejük jut, ugyanúgy, mint tanáraiknak. A „Kicsoda az az én?” című összeállítás két arcképe ezúttal *Bárany Tamásé* és *Vathy Zsuzsáé*. Előbbi a legbudapestibb magyar író jelenleg, utóbbi a „legvacskamatibb” jelenése irodalmunknak. Egyiküket Major Ottó mutatja be az olvasóknak, másikukat pedig *Tüskés Tibor*, de e voltaképpen körömhegynyi élethege-panorámába belefér a pontos bibliográfia és biográfia is a művek mellé. A mottó Arany Jánostól való: „Kicsoda az az én? hadd álljon ki! lássam! „Én vagyok az az én, követem alássan...” Tisztelt olvasótársaim, követem alássan, lyukasórát ezért is érdemes lapozgatni a Lyukasórát.

vm